

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 12) ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการคิดและการส่งเสริมทักษะการคิดไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 (2) ว่าให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 4) จุดหมายการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ การประเมินสถานการณ์พัฒนาคนและสังคมไทยพบว่า คนไทยยังขาดความเข้มแข็งในด้านความรู้ และทักษะพื้นฐานในด้านการทำงาน ด้านการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ และพบว่า ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ยังไม่ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะพื้นฐานที่นำไปสู่การคิดเป็นทำ เป็นเพียงร้อยละ 60 นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาไทยที่มีการสั่งสม สืบทอด และรักษาไว้อย่างรู้คุณค่า มีปราชญ์และผู้รู้กระจายอยู่ทั่วประเทศ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและพัฒนาเพื่อให้เกิดการถ่ายทอด สืบค้น ถอดความรู้ รวบรวม พัฒนาและนำไปใช้ ประโยชน์อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาคนให้มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นกำลัง

ในการพัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้คู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมให้เข้มแข็ง โดยพัฒนาให้มีความเพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล รอบคอบและระมัดระวัง ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ควบคู่กับการต่อยอดและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดการองค์ความรู้ทุกด้าน ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างความมั่นคงในชีวิตแก่คนทั้งประเทศ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549 : 94)

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กรมวิชาการ. 2545 ก : 2) ได้กำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ว่าการเรียนรู้ภาษาไทยย่อมเกี่ยวพันกับความคิดของมนุษย์ เพราะภาษาเป็นสื่อของความคิด การเรียนรู้ภาษาไทยจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดสร้างสรรค์ คิดวิพากษ์วิจารณ์ คิดตัดสินใจแก้ปัญหา และวินิจฉัยอย่างมีเหตุผล การคิดวิเคราะห์ เป็นทักษะการคิดหนึ่งในหลายทักษะการคิด ที่ครูผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน. 2550 : 32) ได้สรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในรอบ 2 ของโรงเรียนบ้านคงบาคหนองตาเต็น มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 : ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ สรุปความคิดอย่างเป็นระบบและมีการคิดแบบองค์รวม มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดไตร่ตรองและผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ผลการประเมินแบบอิงเกณฑ์และอิงสถานศึกษามีค่าการประเมินเท่ากับ 2.3 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพ โดยจะต้องมีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินตั้งแต่ 2.75 ขึ้นไป สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ได้ระบุเหตุปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนบ้านคงบาคหนองตาเต็นไม่ได้รับการรับรองในมาตรฐานที่ 4 เนื่องจากขาดสื่อ นวัตกรรม และกระบวนการที่เหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดทักษะความสามารถด้านการคิดมากขึ้น และได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรมีการจัดทำสื่อ นวัตกรรม และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินการส่งเสริมความสามารถในการคิด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดจาก การปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยตนเองและสร้างบรรยากาศการแสดงความคิดเห็นในการเรียนรู้ให้นักเรียนมากขึ้น

จากการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา โรงเรียนบ้านคงบาค

หนองคายเต็น ได้มีความพยายามที่จะพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็น การผลิตสื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาช่วยสอน การปรับวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีสอน การเรียน ด้วยวิทยากรภายนอก หรือการจัดอบรมบุคลากรครูในด้านการจัดการเรียนการสอน แต่ก็ยังไม่ ได้ผลเท่าที่ควร ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรครูของโรงเรียนบ้านดงปากหนองคายเต็น ได้ศึกษากันคว้านแนวคิดและหลักการจัดการความรู้ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัด กิจกรรมเรียนรู้ และมีความมั่นใจว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของ นักเรียนโดยใช้การจัดการความรู้ จะช่วยพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยจึงสนใจและเลือกที่จะพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการความรู้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการจำแนก องค์ประกอบต่างๆ โดยการบอกความเหมือนกันของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่กำหนดขึ้น และบอกความแตกต่างกันของกิจกรรมหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้เรียน ตลอดจนหา ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล เป็นการบอกสิ่งสำคัญและค้นหาสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ กำหนดให้ ผลการวิจัยครั้งนี้อาจจะเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนและเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนและ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้ให้ความสำคัญ ตระหนักและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการคิด วิเคราะห์ให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

คำถามการวิจัย

1. การจัดการความรู้ สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนได้อย่างไร
2. การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การจัดการความรู้ มี

กระบวนการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนโดยใช้ การจัดการความรู้
2. เพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยใช้การจัดการความรู้
3. เพื่อให้ได้กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 14 คน

1.2 ครูโรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 6 คน

1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 9 คน

1.4 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 14 คน

1.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตบริการของโรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น จำนวน 5 คน

2. กรอบเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการให้นักเรียนฟังเรื่องยืต 12 จากการเล่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อภิปรายแสดงความคิดเห็น และเขียนสรุปเรื่องราวที่ได้จากการสนทนาและการฟัง

3. ระยะเวลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

4. สถานที่วิจัย โรงเรียนบ้านคงบากหนองตาเต็น อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการเพื่อค้นหาความรู้และถอดความรู้ฝังลึกของบุคคลออกมาใช้งาน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กรอบแนวคิดการจัดการความรู้ตามแนวคิดของ Nonaka และ Takeuchi ดังนี้ คือ

การถอดความรู้ฝังลึกโดยใช้เทคนิคสุนทรียสนทนา การสกัดขุมความรู้ การสังเคราะห์
แก่นความรู้ การทบทวนหลังการปฏิบัติ และการถอดบทเรียน

การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ
ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์
เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของ
สิ่งที่กำหนดให้ รวมทั้งการนำแนวคิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องฮิต 12 ไปปรับใช้
ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การสนับสนุน ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมี
ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ
สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบ
เหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้ รวมถึงการนำแนวคิด
จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไปปรับใช้ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับการดำรงชีวิตทั้งใน
ปัจจุบันและในอนาคต

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง บุคคลซึ่งอยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านคางบก
หนองตาเต็น ที่มีความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในประเพณีฮิต 12
อย่างลึกซึ้ง และถูกบ่มเพาะจนเป็นความรู้ที่ฝังลึกในตัวบุคคล เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของ
บุคคลทั่วไป สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการคิดวิเคราะห์ โดยผู้รับ
สามารถนำไปปรับใช้ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียน
บ้านคางบกหนองตาเต็น อำเภอพยุหะภูมิพิสัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต
2 ที่ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

ครู หมายถึง ครูโรงเรียนบ้านคางบกหนองตาเต็น ปีการศึกษา 2552 ที่จัดกิจกรรม
การเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านคางบกหนองตาเต็น อำเภอพยุหะภูมิพิสัย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นหลักการคิด
วิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้กระบวนการในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน

2. นักเรียนมีการพัฒนาการวิเคราะห์ที่เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

3. ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาการวิเคราะห์ของนักเรียนให้เหมาะสมกับสถานศึกษาที่มีลักษณะ สถานการณ์และสถานที่ที่คล้ายคลึงกับบริบทของโรงเรียนบ้านคงบาคหนองคาเต็น